

**РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИТЧІ ПРО БЛУДНОГО СИНА
В ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІЙ ДРАМІ Є. РУДОГО
«ТУТ ЗЕМЛЯ ПРЕДКІВ МОЇХ»**

З. Я. Родчин

*Івано-Франківський національний медичний університет; кафедра
мовознавства; 76018, м. Івано-Франківськ, вул. Бандери, 77;
тел. + 380 (342) 52-10-16; e-mail: romzo.if@gmail.com*

У статті проаналізовано твір західноукраїнського драматурга Є. Рудого. У центрі дослідницької уваги окреслено явище трансформації притчі в мотив на тлі екзистенціалістичних пошуків головного персонажа.

***Ключові слова:** притча, міф, мотив, архетип, топос, драма, жанр, конфлікт.*

Загальновідомою є гіпотеза щодо циклічності розвитку людства й життя в цілому, як і сентенція, що все повертається “на круги своя”. Тож не дивно, що й західноукраїнські драматурги в період “міжвоєнн” пропагували індивідуально-авторське художнє переосмислення біблійних міфів, мотивів, притч тощо. Варто зауважити, що звернення авторів до тематики старо- та новозавітних текстів пояснюється секулярним переосмисленням сакральних подій Святого Письма крізь призму екзистенційного пошуку героя, пошуку істини та подолання гріховності.

Відомо, що міф – це розповідь про богів, духів, героїв, надприродні сили та ін., які брали участь у створенні світу. Він (міф) є наслідком найвної *віри* (виділення наше. – З. Р.), що створює філософсько-естетичний комплекс давньої епохи, яка базується на заміні об’єктивності сприймання суб’єктивним апріорним переконанням.

Близькою до міфу за ідейно-тематичними та функціональними показниками є *притча* – оповідний літературний твір алегорично-повчального характеру. Вона належить до найдавніших форм пропаганди, покликана служити повчальній і дидактичній меті. Подекуди притча становить собою засіб вираження морально-філософських роздумів письменника.

Відомо, що вказаний твір оповідного характеру бере початок із новозавітного тексту Книги Книг (вперше згадується в Євангелії від Св. Луки 14, 15 [2, с. 96]) та має здатність до трансформації в певні образи чи мотиви.

Беручи до уваги побутування притчі про блудного сина та її художню реалізацію, драматичні твори з алегоричною приповіддю можемо кваліфікувати як п’єси, в яких згаданий архетип видозмінюється у мотив

про блудного сина і при цьому набуває рис параболічності (іносказання). Таким чином, реципієнтові тільки повідомляється про події у творі, “оповідь немовби віддаляється від згаданого часопростору і, рухаючись по кривій, повертається назад, висвітлюючи явище художнього осмислення у філософсько-естетичному аспекті” [4, с. 560].

Серед низки п’єс періоду “міжвоєннє” з вищевказаною фабульною оповіддю, яка внаслідок мотивації вчинків героїв трансформується в мотив про блудного сина, слід виокремити такі, як «Самсон» (1928) Д. Николишина; «Блудний син» (1931) М. Приймака; «Для ближніх» (1932), «Ой, три шляхи широкії...» (1936), «У полоні на Сибірі» (1937) та «На манівцях» (1937) Я. Косовського; «Убите щастя» (1938) В. Мельника-Лімниченка; «Тут земля предків моїх» (1938) Є. Рудого тощо.

Тож у заданій площині драматичних творів із вкрапленням притчі про блудного сина розглянемо *народну драму* на 3 дії «Тут земля предків моїх» (Львів, 1938) Євгена Рудого. Так, метою статті є аналіз вищевказаної драми, епіцентром якої постає дифузійний процес між притчею й мотивом.

Події у творі розгортаються таким чином: I та III дії – в селі, друга – у Львові. Між першою та другою діями минає два роки; між другою та третьою – чотири. Багаті газди Чорнії відправляють свого сина Славка до Львова “на матуру з медицини”. Старі бідкаються, чому Бог їх не “нарзумив” після синовієї четвертої “гімназійної кляси” дати його на науку до господарської школи в с. Милованні (Івано-Франківська обл.), бо “був би тоді з нього вийшов добрий і розумний господар” [7, с. 5]. Адже землиці вдосталь, господарювати є на чім. Варто зауважити, що автор неодноразово звертає погляд на топос землі як місця, де народився та виріс головний герой, а також як ґрунту, що годує.

Крім того, драматург не дарма надав молодикові ймення Ярослав (від слов’ян. – той, що славить ярину [8, с. 99]). У цьому сенсі присутніми є міркування Олексія Лосєва, який виокремлює ім’я “як зброю, призначену для розділу сутності” [5, с. 27]. Так, головний герой драми «Тут земля предків моїх», як і Одисей, на переконання Ф. Артоґа, “зберігає пам’ять про те, хто він є, і передовсім – пам’ять про своє ім’я. Він повернеться для того, щоб відновити істинність своєї особистості” [1, с. 64]. Безперечно, багатирі Чорнії хотіли б бачити власного сина добрим газдою-спадкоємцем.

Проте Настя та Павло Чорнії не стали перечити Славковим планам, бо він – син-одинак. Власне, на чому тільки наголошували, – щоб шанував рідну землю і пам’ятав, із якого гнізда він “вилетів”. Окрім жалю батька-матері, особливо вражають читача сльози вихованки Чорніїв – Ганнусі. Помітно, що дівчина щиро кохає Славка, переймається його долею. Цілком очевидними постають передчуття-антиципації героїні: майбутнє милого вона бачить у чорних фарбах, недобрі сни віщують їй горе. Ганнуся переконана, що Славко буде лікарем, знайде собі іншу вчену паняню

ку, а її, просту дівчину з села, покине, зрештою, навіть не подивиться на бідну сироту.

Після від'їзду парубка колізія прощання надає додаткової напруги неочікувана з'ява газди-сусіда Пилипа, що прийшов сватати вихованку Чорніїв за найбільше ледащо в селі – Крайчиковаго молодшого сина. У цьому епізоді Пилип продумано й виважено висловлює інвективи Ганнусі, тим самим схиляючи дівчину до шлюбу з нелюбом. По-перше, Чорнії “не зробили з Богом контракту й не будуть вічно жити” [7, с. 15]; по-друге, дівчині чи жінці не варт бути самотою, тим паче, що роки біжать; по-третє, зі Славка однозначно не буде господаря; по-четверте, “такий штудирований чоловік візьме собі за жінку паню, а не таку від вилий і гною” [7, с. 16]; по-п'яте, за Крайчиковим сином (автор навіть імені не надає цьому персонажеві, що, здогадуємось, і не є таким архіважливим, а також чітко вказує на очевидній нищості згаданого персонажа) дівчина житиме як “вареник у сметані”. Відповідь Ганнусі цілком характеризує її як щиру галичанку:

“Ганнуся. Ми дівчата цінимо свою честь більше, як маєток” [7, с. 15].

Ще однією й посутньо вагомою деталлю в аналізі запропонованої драми вбачаємо авторське скерування реципієнта до підтексту твору. Мова йде про роздуми старих Чорніїв щодо мотивації поведінки сина: чому він обрав професію лікаря?!

“Чорній. Сам собі вибрав це ремесло. Я тільки не знаю, у кого він удався з натурою, бо я на небіжчика й подивитись не можу.

Настя. Хтось, видно, був з наших пращурів різником, бо я й курки не можу зарізати” [7, с. 20].

Підтвердження міркувань батька та матері знаходимо у Ф. Ніцше: “З людської душі не можна витравити того, що найбільше й завжди любили робити пращури” [6, с. 164]. На змістовному рівні драматургові вдається масштабно відтворити драматизм п'єси. Так, зовсім поруч (у Львові) Є. Рудий зображає падіння-деградацію Славка, в чому, на жаль, переконалися старі Чорнії. Вражає, як головний персонаж змінює світогляд у “львівському блудному колесі”: парубок дозволяє собі перед обідом ходити в ресторан на пиво, “знається з панянками без чести й без сорому”, закидає науку, “стидається батьків при стрічі” тощо.

Поведінку Славка Чорнія можна пояснити відповідними міркуваннями Серена Кіркегора стосовно того, чи правильно людина використовує свою молодість. “Головне завдання людини не в збагаченні свого розуму різними знаннями, але у вихованні та вдосконаленні своєї особистості, свого “я”. Якщо вона забуде врахувати звичайний хід життя, то настане нарешті хвилина, коли більш і мови бути не може про вибір, не тому, що останній зроблено, а тому, що пропущено момент для нього, інакше кажучи, за людину вибрало саме життя, і вона втратила себе саму, своє “я” [3, с. 202]. (До речі, такий хід подій, а саме приклад марно

проведеної молодості, що завершується втратою людського “я” персонажа та, зрештою, втратою життя, спостерігаємо в п’єсі галицького драматурга Василя Мельника-Лімниченка «Убите щастя»). Відповідно, реакція старих Чорніїв на дії сина не забарилася:

“**Чорній.** Не проси за нього, бо й на тебе розгніваюся. Це вже далеко зайшло, щоб я йому міг простити. Така повія, що її не варто ногою копнути, держить його тут і має на нього більший вплив, як батько й мати. (*Нагло рішається*). Від сьогодні я не маю сина, не знаю його й чути про нього не хочу (*грозить п’ястком у сторону городу*). Побачимо, хто довше витримає: ми без тебе, чи ти без нас!” [7, с. 26].

Зактуалізуємо на авангардному підході митця (і це не парадокс, оскільки знаємо, що підмурівком новаторського однозначно виступає традиційне) в бажанні примирити персонажів п’єси. Через чотири роки Славко з’являється перед Настею з покайням у серці. Вбачаємо такий вчинок цілком логічним, позаяк материнське серце не може довго тримати гнів на власну дитину. Настя як справжня галичанка, перш ніж повідомити чоловікові про приїзд сина (та водночас боячись гніву старого), починає розпитувати Павла, чи не сумує він за Славком, чи не пробачив останнього. Особливо ж присоромлює за те, що спалював листи сина, навіть не читаючи. Запитує, чому ж кожної ночі Павло вимовляє крізь сон його ім’я. Власне, в цьому епізоді репліка Чорнія – “Що я цьому винен? Чоловік за сон не відповідає” [7, с. 33] – інспірує увагу читача-глядача на психоаналітичні міркування З. Фрейда: “Сни часто представляють собою тільки воскреслі фантазії під впливом і в зв’язку з якою-небудь денною роздратованістю...” [9, с. 79].

Окрім того, слід зацентувати й на авторському жанровому виокремленні п’єси. Адже, як повідомляє Л. Чернець, “даючи своїй праці жанрове визначення, письменник – хоче він цього чи ні – співвідносить свій твір із якимись літературними нормами, визнає в ньому певні надіндивідуальні жанрові ознаки” [10, с. 3]. Тож реципієнт, попередньо ознайомившись із жанровою дефініцією твору, розуміє, що фінал буде витриманий не в руслі трагедії.

Звичайно ж, усі перипетії закінчуються щасливо. Славко повернувся до села дипломованим лікарем із намірами тільки на *батьківській землі* (виокремлення наше. – З. Р.) господарювати та лікувати хворих. Старі Чорнії пробачають юнацький максималізм своєму нерозважному синові, а Ганнуся не тямить себе від щастя. Завершується остання дія дещо пафосно:

“**Славко.** Лишаюся на селі. Разом з тобою, з мамою і з татом, будемо господарити. Не випущу з рук батьківської землі. Тут земля предків моїх – тут і лишимося жити до смерті” [7, с. 38].

Як показав аналіз п’єси, чітко проглядається авторське вичленування “модерного конфлікту душі та тіла складної людської особистості” (С. Хороб), бажання зобразити дуалістичність мислення українців

(раціональні й ірраціональні чинники), а також окреме змалювання взаємин суспільства й індивіда. Власне, об'єктивне бачення митцем середовища “міжвоєннє” дає підстави говорити про філософію виокремлення героя з юрби. Поза сумнівом, в основу екзистенціалістичних пошуків головного персонажа драматург намагався закласти бажання життєвої внутрішньої гармонії з оточуючим світом, ядром якого проступають розуміння свого кореня, родинних стосунків, ставлення до рідного оточення.

Література

1. Артог Ф. Возвращение Одиссея / Ф. Артог; [пер. Л. Б. Илиашвили] // Чужое: опыты преодоления: очерки из истории культур Средиземноморья. – М.: Алетейа, 1999. – 384 с.
2. Біблія, або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту; [з мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена]. – United Bible Societies, 1991.
3. Кьєркегор С. Наслаждение и долг; [пред. П. Ганзена] / Сёрен Кьєркегор. – Ростов на Дону: Феникс, 1998. – 416 с.
4. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю.Т. Коваліва, В. І. Теремка]. – К.: Академія, 2006. – 752 с. (Nota bene).
5. Лосев А. Ф. Имя: избранные работы, переводы, беседы, исследования, архивные материалы; [сост. и общ. ред. А. А. Тахо-Годи] / Алексей Федорович Лосев. – Спб.: Алетейа, 1997. – 616 с. – (Серия: памятники религ. и философ. мысли Нового времени; разд.: Русс. религ. философия).
6. Ніцше Ф. По той бік добра і зла (Прелюдія до філософії майбутнього. Генеалогія моралі) / Фрідріх Ніцше; [пер. з нім. А. Онишко]. – Львів: Літопис, 2002. – 320 с.
7. Рудий Є. Тут земля предків моїх: народна драма на 3 дії / Євген Рудий. – Львів: Накладом вид-ва “Чмелик”, 1938. – 38, [1] с.
8. Скрипник Л. Г. Власні імена людей: словник-довідник / Л. Г. Скрипник, Н. П. Дзятківська; [за ред. В. М. Русанівського]. – К.: Наукова думка, 1986. – 311, [1] с.
9. Фрейд З. Очерки по психологии сексуальности: монографія / Зигмунд Фрейд; [пер. с нем. М. В. Вульфа; с пред. проф. И. Д. Ермакова; ред. В. В. Пригожая]. – К.: Здоровья, 1990. – 144 с.
10. Чернец Л. В. Литературные жанры (проблемы типологии и поэтики) / Л. В. Чернец. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1982. – 192 с.

*Стаття надійшла до редакційної колегії 05.07.2016 р.
Рекомендовано до друку д.ф.н., професором Хоробом С.І.*

REALIZATION OF THE PARABLE ABOUT THE PRODIGAL SON
IN YE. RUDYI'S WEST UKRAINIAN DRAMA «HERE IS
THE LAND OF THE ANCESTORS OF MINE»

Z. Ya. Rodchyn

*Ivano-Frankivsk National Medical University; Department of Linguistics;
76018, Ivano-Frankivsk, Bandera Str., 77;
phone + 380 (342) 52-10-16; e-mail: romzo.if@gmail.com*

The work of West Ukrainian dramatist Ye. Rudyi is analyzed in the article. The phenomenon of transformation of a parable into a motif against the background of the main character's existentialistic search is in the center of the research work.

Key words: *parable, myth, motif, archetype, topos, drama, genre, conflict.*